

Forfatter: Kidde, Harald

Titel: Udrag fra Jærnet

Citation: Kidde, Harald: "Jærnet", i Kidde, Harald: *Jærnet*, udg. af Knud Bjarne Gjesing ; Thomas Riis , Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, isamarbejde med Nyt Dansk Litteraturselskab, cop. 1990, s. 388. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-kidde04ny-shoot-idm140608064190256/facsimile.pdf> (tilgået 25. april 2024)

Anvendt udgave: Jærnet

munistiske ekspressionisme» – og dermed altså ved Kidde – at «det afgørende kernepunkt i den borgerlige ideologi, homo-mensura-sætningen, dvs. menneskets autonomi, bliver ikke opgivet.»<sup>17</sup> Imidlertid er det dog netop denne menneskets og bevidsthedens autonomi, som man i *Jærnet* ser gå i opløsning og erstattes af en blind økonomi og et blindt driftsliv. Som tidligere nævnt kunne det endog overvejes, om man ikke med fordel kunne opgive forestillingen om Steffan Chorås som et individ i betydningen en afgrænset psykologisk størrelse. Hvorledes skulle man næsten skildre ham i en traditionel litterær karakteristik? Forskellen mellem drøm og vågen, bevidst og ubevidst, er mere eller mindre opløst i bogens associationstrøm. Ligeledes er hans afgrænsning mod andre personer diffus, da store partier af romanen må ses som gengivelser af andres fortællinger eller fantasier. Steffan kunne da mere betragtes som et organ for sprogets selvberørende forløb – den stadige strøm af billeder, citater, drømme og forestillinger i en civilisationstilstand, hvor samfundets åndelige univers ikke længere er samlet omkring en organiserende midte.

I romanens skrivemåde viser den samme møtpunktfllyende tendens sig i bogens genreblanding og collage-teknik, hvor lange afsnit i teksten er direkte klip fra andre tekster. Det er en lignende opløst psykologisk og kulturel tilstand og en lignende kunstnerisk teknik, som i de senere år er blevet kendt under betegnelsen «det post-moderne».

Skønt *Jærnet* i sit kompositoriske anlæg lægger sig op af den klassiske dannelsesroman, afspejler værket da en helt moderne erkendelse. Netop i kraft af sin heroiske enhedsvilje skriver den en moderne opløsningsfering frem. Idet Kidde i sin menneske- og samfundsbeskrivelse forskyder interessen fra bevidste til ubevidste motiver, kommer han på linie med to andre kritikere af troen på bevidsthedens ophøjethed – «de to store mistænksomme», nemlig Marx og Freud.

Litteratur er mærket af sin tid – litteraturkritik ligeså. Ser man tilbage på de fortolkninger, der gennem årene er givet af Kiddes forfatterkab og af *Jærnet*, vil man se, hvorledes fortolkningerne afspejler bærende anskuelser i deres egen samtid.

I tyverne fandt man en individualistisk, moralsk idealisme – som man atter i trediverne tog afstand fra. På baggrund af efterkrigstidens

bekyndrede eksistentialisme fandt Jørgen Helger et »moralisk tomrum«, »sædelige krisetilstande, ladede konfliktsituationer, hvor personernes etiske erkendelsesevner spændes til bristepunktet og sjælene vander sig i samvittighedsvalgets pine.« Med sin skelnen mellem »det private« og »det personlige« er Villy Sørensens analyser præget af de saglige halvtredserne – og af denne saglighedens litteraturteoretiske udtryk, nemlig nykritikken. Samtidig føler man i hans analyser også halvtredsernes indelukketthed: frigørelse ses alene som en indre opløsning af psykologiske traumer. Det er næppe heller uden grund, at Alfons Höger i Kidde finder en art utopisk, individualistisk socialist. Hans bog kom i 1969. Christian Koeh endelig ser på baggrund af halvfjerdsernes økonomiske og økologiske krise et varsel om en tid, hvor »jærnets lov« har bragt industrisamfundene ud i en tvivl og selvansageise uden fortillælde. »Jeg selv endelig har i den foregående skitse lagt op til en fortolkning, der i *Jærnet* vil se et billede af social og psykologisk opløsning – træk, der er velkendte i firsernes postmodernisme.

I stedet for at læse litteraturfortolkningen for dens vægelsind og subjektivisme kunne man da beundre Kidde for, at han faktisk i sit vældige ordkunstværk har kunnet optegne mønstre, hvori det tyvende århundrede sidenhen har været i stand til at genkende sig selv.

Halvfjerds år er der gået siden Kiddes død og *Jærnets* udgivelse. I mellemtiden synes i det mindste dele af Kiddes forfatterskab, og ikke mindst *Jærnet*, at have fået en mere central plads i den danske litteratur. Dette ses ikke så meget af den hyppighed, hvormed forfatterskabet omtales, men mere af den intensitet, hvormed det læses og tolkes. Den første bølge af Kidde-interesse blev især båret frem af forfatterens personlige venner, og hvad der interesserede, var Kidde som den særlige og isolerede, hvori man ikke kunne genfinde sig selv. Hvad der i dag interesserer ved et værk som *Jærnet*, er derimod det kun alt for genkendelige. Måske er vort århundrede først nu begyndt at indhente det signalement, der blev givet af det i *Jærnet*.